

BLODKREFT
FORENINGEN

Varraborasdávddaid searvi

Varraborasdávddat

A rájis Á rádjai

Min birra

Varraborasdávddaid searvi lea riikkaviidosáš organisašuvdna mii lea sihke daid olbmuid várás geain lea dahje lea leamaš varraborasdávddaide gullevaš buozalmas, ja sin oapmahaččaid várás.

Min váldoáigumuš lea doarjut lahtuideamet buoret eallimii.

Dán áigumuša vuodul mii dáhtut beroštumiin váikkuhit doaimmaideametguin eiseváldiide ja dearvvasvuoda áсахusaide ja buoridit servodagas olbmuid dieđuid varraborasdávddaid ja Varraborasdávddaid searvvi doaimmaid birra. Min doaimmaid dehálaš oassi lea dieđihit miellahtuidasamet ja olbmuide muđuid varraborasdávddaid buoridanovdáneami ja ođđa buoridanvugiid mat leat váldojuvvon atnui. Ahte min miellahtut ožžot ođđa dieđuid lea min doaimmaid dehálaš oassi.

Varraborasdávda A rájis Á rádjai lea dehálaš buvttá dán diehtujuohkinbargui. Sutnje gii oažžu diehtit alddis leat varraborasdávda, lea garra ja eallima nuppástahhti dáhpáhus, dakkár mas sihke buohcci olmmoš ja su oapmahaččat fertejit álgit vuhtii váldit ollu ođđa sániid ja doahpágiid. Gihpa lea hábmejuvvon alfabehtalaččat vai dutnje lea álki gávdnat dihto doahpágiid ja čilgehusaid. Gihppagis gávnnat mediisinnalaš fidnodoahpágiid mat čilgejit sierranas varraborasdávdašlájaid ja man bahás dásis dat leat, ja dasto vel iskkademiid, iskosiid váldima ja sierranas dikšunvugiid birra. Mii leat geahččalan álkit ja čielgasit čilget visot mii olbmui sáhttá orrut váttis.

Mii doaivut ahte *Varraborasdávda A rájis Á rádjai* nammasaš gihpa šaddá dutnje veahkkin ja geavatlaš ávkin leaččat dal gieskat buohccán dahje guhkibuš áiggi juo buohcan varraborasdávdda. Doaivut ahte oapmahaččaidege lea ávki oažžut dieđuid maid dát gihpa fállá. Jos dus ležžet árvalusat dán gihppagii: Varraborasdávda A rájis Á rádjai, omd. jos váilot sánit ja doahpagat, dahje jos juodá lea vejolaš buoridit, de váldde oktavuoda min čállingoddái.

Varraborasdávda A rájis Á rádjai nammasaš gihppaga doallevašvuoda lea Anders Waage dárkon guhte lea NTNU professor ja vel Bassi Olav hospítála varraborasdávddaid ossodaga bajibuš doavttir.

Lassin dán min dieđuid ja oahpu juohkki doibmii min deháleamos doaimmaide gullet maid "I margen" nammasaš miellahtobláđđi, doaibmi neahttasiidu ja sosiála mediat. Mii doarjut ja jođihit maid ovtta dilálaš olbmuid oktavuodaid masa servet olbmot geain lea dahje lea leamaš varraboradávddaide gullevaš buozalmasat – ja sin oapmahaččatge.

Jahkásaččat mii lágidit dihto buozalmasmearkkaid gieđahalli semináraid, sihke lahtuideamet

várás geat gullet buozalmasšlájaid mat deaividit ollu olbmuide, ja vel daid várás geain leat sierra ja hárvves dávdamearkkat.

Eanet dieđuid min birra ja ovtta dilálaš olbmuid bálvalusdoaimmaid birra don gávnnat min neahttasiidduin. Ovttrasráđiid mii leat gievrrabut – dieđit iežat Varraborasdávda searvái dás:

www.blodkreftforeningen.no

Varraborasdávda A rájes Á rádjai, namalassii dieđut álggu rájes lohppii.

Aferese – Aferese. Dát sátni mearkkaša «ahte juoga sirrejuvvo juostá». Dat lea vuohki mo sillet gullevaš osiid, omd vilges varraseallaid dahje vara vuodđoseallaid varas (leukaferese), dahje mo viežžat varraláktasa varas (plásmaferese). Aferese nammasaš vuohki adnojuvvo dalle go vara lasihit olbmui ja go borasdávdda dálkkodit.

Aggressiv – Aggressiiva. Sátni mearkkaša bahálunddot ja johtilit baháneaddji borasdávdašlájja.

Akselerende fase – Dávdda jođálmuvvi badji. Dat mearkkaša ahte kronalaš myelogen levkemijja (KML) bahána. Dan baji dovdomearka lea ahte blástaseallaid (láttakeahates varraseallaid) mearri varas ja adđamiin lea 10 proseantta rájis gitta 19 proseantta rádjai.

Akutt – (Akuhtta) Fáhkkatlaš.
Go dearvvasvuodalaš dáhpáhusii

geavahuvvo sátni «akuhtta», de dat mearkkaša ahte buozalmas lea čuožžilan fáhkka dahje johtilit, ja ahte dan lea dárbu hoahpus dikšut, vai ii bahán ain eambo.

Akutt lymfatisk leukemi (ALL) – Fáhkkatlaš lymfoblástalaš varraborasdávda. Dát lea bahás varraborasdávda.

Sivva lea go válmmakeahates vilges varraseallat juohkášit bissánkeahttä. Dávddalaš varraseallat maid gohčodit lymfoblástan (Geahča Lymfoblásttaid), eai sáhte láddat dearvvas vilges varraseallan (Geahča Lymfosyhtaid). Lymfoblásttaid lassáneapmi sáhtá goahcat dábálaš varraseallaid šaddamis. ALL lea dat borasdávda mii deaivida mánáide dávjjimusat.

Akutt myelogen leukemi AML) – Fáhkkatlaš varraborasdávda. Dat čuožžila go láttakeahates vilges varraseallat juohkásišgohtet bissánkeahttä. Mii dán varraborasdávdda earuha fáhkkatlaš lymfáhtalaš varraborasdávddas (ALL), leat dan láttakeahates varraseallat, eaige lymfoblásttat (Geahča Lymfoblásttaid). Láttakeahates varraseallat

leat sihke granulosityhtaid (namalassii dihtolágan vilges varraseallaid álgodássi, daid main lea dehálaš doaimma dávdmaid eastadeaddji vuogádagas), ja erytrotyhtaid (rukses varraseallaid) ja/dahje trombosityhtaid (vardimiid bisseheaddji ávdnasiid) álgodássi. AML nammasaš borasdávda lea rávesolbmuid dábálemos fáhkkaš varraborasdávda, ja buohkanassii dat gokčá 85 proseantta buot borasdávddain.

Akutt promyelocyt leukemi (APL) – Fáhkkaš promyelosytta nammasaš varraborasdávda (APL). Unna ja dattetge dehálaš jovkkoš mii gullá dasa mii gohčoduvvo «Akutt myelogen leukemi» (AML) dávdan, ja dan dovdomearka lea ahte varraborasdávdda seallain leat kromosoma 15 ja kromosoma 17 juogadan genehtalaš ávdnasiid. Dávjjes dovdomearka lea ahte divššohasain lea vardámušvarra sturron, ja sis jápmet 10-15 proseantta ovdalgo 30 beaivvi leat vássán, vaikko sii ožžot divššu dallánaga. Go dat badji lea meaddil, de leat dattege viehka buorit doavagat buorránit, ja eatnašat duodai dearvvasmuvvet. Dikšu ii leat nugo duoidda nuppiid AML dávddaide.

Albumin – Albumiidna. Dat lea proteiidna (mannevielgadas) mii lea varas. Vuovvas dan buvttada, ja dan váldodoaimma lea varas fievrridit eará proteiinnaid ja ávdnasiid. Albumiidna lea maid dehálaš danne go dat doalada láktasiid varas, vai eai bahkke oazžái ja dagahit bohtanemiid.

Allmennlege – Dábálaš doavttir. Sus lea dábálaš medisiinnas erenoamáš buorre oahppa. Dábálaš doaktárat leat dábálaččat dihto olbmuid bissovaš doaktárat. Dábálaš doaktárat sáhttet maid leat doaimmas

doavtterválmumus, buohcceviesuin ja dearvvasvuodá guovddážiin.

Allogen – Állogena. Doaba mearkkaša «nuppi olbmos vižžojuvvon» (greikkagiela allo(s) = eará). Sátni geavahuvo go divššohassii lasihuvvo nuppi olbmos vižžon varra dahje vuodđoseallat.

Amyloidose – Amyloidose. Mearkkaša hárvvesjovkosaš dávddaid maidda sivva lea ahte amyloida ruzit (proteiinnaid čoaikka-neapmi) lassánit rupmašii jogo ovttá orgáni dahje eanebuidda. Dát darvánan ruzit hárvve jávket ihcalassii ja sáhttet vahágahttit orgána(id) doaimmamuša ja nu dagahit dávdda go čuhcet daid dábálaš gođđosii. Dat orgánat maidda dát sáhttá geavvat, leat omd. manimuččat, vuovvas, váibmu ja liiki.

Andrelinjebhandling – Nuppi linnjá divššodeapmi. Dat mearkkaša dálkasa dahje divššodanvuogi mii árvaluvvo jos divššohasa dávda fas ihtá álgodivššu manjá.

Anemi – Anemiija. Dávjá čilgejuvvon varraváilin dahje vuollegis varraproseantan. Danne go dán dilis olbmos leat menddo unnán rukses varraseallat (Geahča Hemoglobin), de varra ii sáhte sus nu bures duostut ja fievrridit oksygena go livččii galgan sáhttit. Anemiija geažil olmmoš dávjá šovkkoda ja dovdá alddis leat veajuhisvuolta, váibasat ja ahte johtilit váibá, šiedđaluvvá ja dárbbasa eambo oadđit.

Antiemetisk – Antiemehtalaš. Dálkasat mat geahpedit dahje eastadit málttasvuodá ja vuoksimá.

Antigen – Antigena. Ávdnasat dahje molekylat maid rumaš atná vierisin ja mat dagahit immunavuostálastima. Dat ávdnasat sáhttet omd. leat bákteraide, guobbariidda, virusiidda dahje parasihitaid gullevaš oasit. Sáni Antigena oasit leat *anti (body) generator* - «vuosteávnнасgeneráhtor».

Antistoff – Vuosteávnнас. Juogalágan proteiinnat maid immunavuogádat buvttada vai sáhtttá vuostálastit antigena nammasaš vašálaš ávdnasiid. Guhtege vuosteávnнас sáhtttá darvánit duššefal ovtta sierralágan antigenii, ja ulbmil dainna darvánemiin lea duššadit antigena. Muhtun vuosteávdnasat sáhttet njuolga duššadit antigena ja nuppit fas álkidahttit vilges varraseallaid vejolašvuoda duššadit antigena. Vuosteávnнас lea juogalágan immunoglobuliidna (Geahča Immuno-globuliinna) mii vuolgá plásmaseallain (dihtolágan vilges varraseallain).

Aplastisk – Aplástalaš. Dát doaba čilge váilevaš vejolašvuolta ođđa gođđosiidda šaddat ja ovdánit.

Aplastisk anemi – Aplástalaš anemiija. Varradávdna mas olbmo ađđamiin váilu vejolašvuolta buvttadit seallaid mat dasto jođašedje varas. Buohcci olbmui das vuolgá anemiija dahje varraváili (dilli mas buohccis leat menddo unnán rukses varraseallat) ja hearkivuolta sihke vulššiide (danne go váilot vilges varraseallat) ja eanet vardámušaide (go varas leat unnán vardámušaid hehtejeaddji ávdnasat (trombosityhtat).

Apoptose – Apoptose. Dát sátni adno-juvvo dallege go čilgejit prográmmejuvvon

sealladuššama, dili mas seallat jápmet regulerejuvvon ja bures gozihuvvon vuogi mielde, vai eai vahágahte birrasa.

Aspirasjon – Aspirášuvdna. Vuohki mo náluin lea vejolaš olbmos viežžat ađđamiid juogo diagnosttalaš ulbmilii (dárkilis iskkadeami várás) dahje vejolašvuolta daid ađđamiid sirdit nuppi olbmui.

Asymptomatisk myelomatose – Assymptomáhtalaš myelomatose.

Dakkár myelomatose mas ii vel leat vejolaš oaidnit dávdda mearkkaid, dušše lassánan dávdđalaš plásmaseallaid meari, ja ahte vejolaš lea duođaštít M-komponenttaid varas dahje guččas. Dan namahus lea maid cagadeaddji myelomatose.

Autoimmunitet – Autoimmunithehta.

Dat mearkkaša ahte go olbmo rupmaša dávdđaid hehtejeaddji vuogádat jorggeha olbmo iežas rupmaša vuostá ja buvttadišgoahhtá vuosteávdnasiid mat čuhcet dearvvas rumašgođđosiidda.

Autolog – Autologa. Doaba man mearkkašupmi lea «vuolán ovttat olbmos» (vuoddu lea greikkagiela autos = ieš). Sáni atnet omd. go du rupmašii lasihit du iežat vuodđoseallaid mii šaddá leat «autologa vuodđoseallaid lasiheapmi» (autologa vuodđoseallaid lasiheapmi).

B-2 mikroglobulin – B-2 mikroglobuliidna. Dát proteiidna lea gávdnon

rupmaša seallaid bajildasas. Dán proteiinna dávjodaga lea maid vejolaš mihtidit varas. Dán proteiinna mearit maid mihtidit varas, sáhttet lassánit go olbmoss lea myelomatose, juoga mii sáhtta mearkkašit heajut prognosa.

Bakterier – Báktearat. Dat leat dakkár mikro-organismmat mat sáhttet dagahit vulššiid.

B-celle – B-sealla. Dasa lea maid namahus B-lymfosyhtta mii lea juogalágan vilges varrasealla man álgu lea adđamiin. Dat gullá olbmo rupmaša immunavuogádahkii.

BCL-2 – BCL-2. Dát lea proteiidna mii lea sealla siskkožis ja man doaibma lea reguleret seallajámu (Geahča Apoptose) ja headuštít seallajámu.

BCL-2-hemmere – BCL-2-headušteaddjit. Dát lea dahkoávnas mii headušta (bisseha) BCL-2 nammasaš proteiinna. Soames borasdávdašlájain dát proteiidna sáhtta leat menddo alla mearis, ja dalle borasdávdašseallat sáhttet ceavzit ja viidánit. Go mii headuštít BCL-2, de lea vejolaš goddit borasdávdda guoddi sealla prográmmejuvvon seallajámuin (Geahča Apoptose).

BCR-ABL – BCR-ABL. Namahus dakkár gena-ávdnasa várás mii johtá lotnolassii kromosoma 9 ja kromosoma 22 gaskka. Dat buktá áigái odđa enzýma (Geahča Enzýma) mii lea Kronalaš myelogená leukemi (KML) nammasaš borasdávdda váldosivva.

Behandlingslinjer – Dálkkodanlinnját. Dat čájehit gokko guhtege dikšunvuohki lea dikšunráiddus maid dat čuvvot. Vuosttamuš

dikšunvuohki lea «vuosttaslinnjá dikšu», nubbi dikšunvuohki man geavahit go álgo-divššu maŋŋá lea baháneapmi, lea «nuppi linnjá dikšu», ja nu ain.

Behandlingsprotokoll – Dikšumii gullelaš beavdegirji. Dárkilis plána mas lea vejolaš oaidnit makkár sierranas doaibmabijuid álggahit dávdda juoga geahpedeapmái dahje buorideapmái.

Behandlingsrefraktær – Dikšunrefraktæara. Dán doahpaga atnet dikšui mas ii šat leat ávki.

Benmargskreft – Adđaborasdávda. Geahča Myelomatose.

Benmargsprøve – Adđaiskkus. Spirralis dahje mielgadávttis váldojuvvo adđa iskosa várás. Dakkár iskosa lea dehálaš čadahit gávnahan dihtii leago dávda rupmaša varraseallabuvttadeamis. Go náluin vižžet rupmašis adđama, de njammása maid dákteadđama lávttas iskosii (aspirašuvdna), ja dábálaččat váldojuvvo godđosa iskkus seamma sajis (biopsiija).

Benmargsutstryk – Adđanjoađa. Iskkadeapmi mii čadahuvvo sierranas dávddaid geažil. Adđamii gullelaš seallat njuvdojuvvovit asehaččat miehtá klássaduolbbu, ja das dat ivdnejuvvovit ja iskkaduvvovit mikroskohpas.

Bindevev – Čanagođus. Rupmašii gullelaš dihtolágan gođus.

Biomarkør – Biočujuheaddji. Dat lea biologalaš ávnas mii adnojuvvo go lea dárbu mihtidit dávdda viidodaga ja ovdáneami,

dahje fidnet das prognosttalaš dieđuid.

Biopsi – Biopsiija. Rupmašii gullelaš gođasoasáš (omd. ađđamaš) mii vižžojuvvo rupmaša orgánain, vai dan sáhttet iskkadit ja diagnostet mikroskohpain.

Bisfosfonater – Bisfosfonáhtat. Ovttá jovkui gullelaš ráhkaduvvon dálkasat mat báhcet olbmo dákeriggái ja hehtejit dákerikki smoarrumis jávkamassii. Daid geavahit ee. myelomatose dikšumii, vai livččii vejolaš hehttet dákeriggái čuohcci dávdmaid.

BiTe, BiTe-antistoffer – BiTe, BiTe-vuosteávdnasat. Doaba lea vuolgán engelasgiela sániin *Bi-specific T-cell Engager*. Dat adnojuvvojit ođđalágan dálkasiid várás main lea dakkár vuosteávdnas mii sáhtá oktanaga čatnat oktii guokte sierralágan seallašlájá, namalassii ovttá T-sealla ja ovttá borasdávdda sealla. Ulbmil lea ahte go dát guokte sealla lahkoneaba nubbi nubbái, de T-sealla falleha borasdávdda sealla. Dát dikšunvuohki mas atnet BITE-vuosteávdnasiid, lea juogalágan immunaterapiija.

Bivirkninger – Oalgečuozahusat. Doaba čujuha dálkasiidda dahje eará divššodeapmái gullelaš sávakeahtes čuohcimiidda. Mii sáhttit earuhit oanehisáigásaš oalgečuohcimiid ja guhkesáigásaš oalgečuohcimiid. Oanehisáigásaš oalgečuohcimiidda gullá omd. málttasvuohhta, ja guhkesáigásaš oalgečuohcimiidda gullet omd. vuimmehisvuohhta ja nearvvaide geavvan vaháгат. Ollugiidda deaividit maid psyhkalaš oalgečuohcimat, dakkárat mat dáhpáhuvet sutnje gii lea leamaš borasdávdda buori-deaddji divššus, dahje geasa leat dáhpáhuvan manjdis dahje bastevaš vaháгат

su borasdávdda dahje buori-deaddji divššus geažil.

Blastceller – Blástaseallat. Sátne mearkkaša olbmoss láttakeahtes seallaid.

Blastkrise – Blástahehti. Sátne mearkkaša ahte borasdávda lea buohccis (myelogená leukemii) ovdánan bahás dássái ja šaddan bastevaš borasdávdan. Okta čielga dovdomearka mii duođasta ahte buohccis lea blásta-hehti, lea ee. dat go blástaseallat (láttakeahtes varreseallat) leat vara ja ađđamiid varreseallaid olles mearis badjel 20 proseantta. KML nammasaš blástahehti sulastahtta fáhkkašlaš leukemii ja dikšojuvvo dego livččii seamma dávda.

B-linje ALL – B-linjásaš ALL. Dat lea dakkár fáhkkašlaš lymfoblastalaš leukemii mii ihtá B-seallain mat leat immuna-suodjalussii guovttelágan dehálaš vilges varreseallat.

Blodceller – Varraseallat. Varas leat rukses varreseallat mat geahppáin fievrridit oksygena rupmaša sierranas orgánaide, vilges varreseallat mat vuostálastet vulššiid, ja trombocyhtat mat dagahit vara gieluiduvvama vai vardimat bissánit.

Blodcelle – Varrasealla. Varrasealla lea varas, muhto buvttaduvvo ađđamis. Olbmo varreseallain leat golmmalágan váldošlájá (rukses varreseallat, vilges varreseallat ja trombocyhtat).

Bloddannende stamcelle – Vara dahkki vuodđoseallat. Daid seallaid gohčodit maid láttakeahtes dákteađaseallan. Geahča maid Vuodđoseallaid.

Blodkreft – Varraborasdávda.

Čoahkkoaba dakkár borasdávddaid várás mat čuožžilit varadahkki gođđosiin, ovdamearkka dihtii adđamiin, dahje rupmaša dávddaid eastadeaddji vuogádaga seallain. Varraborasdávddat leat golmmaláganat: *leukemiija* (go vilges varraseallaid lohku lassána menddo ollu rukses varraseallaid ektui ja šaddet daidda vahágin), *lymfaborasdávda* (go lymffa ealádaga fievrriidapmi ja ruziid jávkadeapmi ii šat doaimma nugo galggašii), ja *myeloma* (Geahča sáni Myelom) go varragolgosii ihtet šattalmasat.

Blodforgiftning – Varramirkkohus.

Geahča doahpaga Sepsis!

Blodplasma – Varragolggus.

Dát golggus lea lávttas mas varraseallat govddodit, ja dat mii vel báhcá go varas leat viežžan buot (varra)seallaid sentrifugain. Geahča doahpaga plásmma!

Blodplate – Trombosit.

Geahča doahpaga Trombosit!

Blodprosent – Varraproseanta.

Geahča Hb-árvvu!

Blodoverføring – Vara lasiheapmi.

Dat mearkkaša ahte buohcci olbmo varrajohtui lasihit vara dahje varrii gullevaš osiid. Varratransfušuvdnange dan gohčodit.

Blodtapping – Varraluoitámuš.

Dáinna vugiin lea dábáláš bisuhit vara dábáláš meari. Dan vuogi namahus lea maid flebotomiiija dahje guhppen. Dát dikšunvuohki lea dábáláš daid divššohasaid várás geain lea hemokromatose nammasaš dávda (go

ruovdi ruhpaluvvá sierranas rumašosiide) ja polycytemiija (go rukses varraseallaid mearri lassána varrii). Dát lea áramus vuohki dain dikšunvugiin maid dál atnet ođđa-áigasaš medisiinnas.

Blodutstryk – Varranjuvdin.

Dat čađahuvo sierranas dávddaid geažil. Varas goaikkanas njuvdojuvvo asehaččat miehtá klássaduolbbu, dat ivdnejuvvo ja iskkaduvvo mikroskohpa stuorrudan govvas.

Blødningsstendens – Vardámušat.

Vardámušat sáhttet dávjot mángga sierranas dilis, omd. go varas váilot trombositat maid varra dárbaša gieluiduvvami.

B-symptomer – B-buozalmasmearkkat.

Namahusa atnet borasdávdda arvat eahpedárkilis buozalmasmearkkaid várás, nugo febera, bivastuvvamiid ja rupmaša deattu geahppáneami várás.

Brutons tyrosinkinaseinhibitor, BTK-hemmer – Brutona tyrosin-kinase eastadeaddji, BTK-eastadeaddji.

Dát ođđa dálkkas hehte BTK doaibmami. Borasdávdda seallat dárbašit BTK juohkásaddami. Go BTK hehtejuvvo, de borasdávdda seallaid šaddu bissána, ja borasdávdda seallat jápmet dasto. Dálkkas doaibmá beaktilit KLL- ja earáge B-seal-ladávddaide. Bruton lea dan dutki namma guhte čilgii kinase mánáid dihtolágan immunaváilli oktavuodas mainna sii leat riegdán.

Burkitts leukemi – Burkitta leukemiija.

Hárvves fáhkkašláš lymfoblastalaš leukemiija (ALL) mii álgá B-seallašlášas.

Burkitt's lymfom – Burkitta lymfoma.

Hárvves ráksáborasdávda mii álgá B-seal-lašlájás ja eanaš deaivida mánáide ja nuorabuš rávesolbmuide. Afrihkás dakkár dávdašládja falleha olbmo olloliid ja gáibbi, ja doppe dat lea mánáid dábálemos borasdávda. Nuorta-Afrihkás, namalassii Ugánddas, Kenijas ja Tanzaniijas bealli sis guđet jápmet borasdávdi, jápmet Burkitta lymfoma geažil.

CAR-T – CAR vuolga sániin Chimeric Antigen Receptor (CAR).

CAR-T nammasaš sealla lea genalaččat nuppástuvvan T-sealla mii doaibmá borasdávdda seallaid vuostái. CAR-T sealladiksu mearkkaša ahte T-seallat vižžojuvvojit buohcci olbmo varas. Daid dasto nuppástuhttet genehtalaččat go lasi-hit gena mii čilgejuvvo T-seallaid bajildasa proteiidnan. Dakkár proteiidna áicá borasdávda sealla ja darvána dasa. Go T-seallat ja borasdávda seallat deaivvadit, de dan deaivvadeamis T-seallat goddet borasdávda seallaid go divššohasa varra fas lasihuvvo sutnje. Dakkár vara lasiheapmi buohccái čađahuvvo náluiguin, ja duššefal otkii.

CD20 – CD20 lea cuozzaproteiidna man dehálaš doaibma lea buvtadit ja sierranahtit B-seallaid plásmaseallan.

Daid leukosyhtaid logu (Geahča Leukosyhtaid!) main lea CD20, lea vejolaš mihtidit vuodđun lymfoma ja leukemiija diagnostemii. Dát proteiidna lea dehálaš lymfoma ja leukemiija dikšumii monoklonála vuosteávdnasiiguin (Geahča Mmonoklonála vuosteávdnasiid!).

Celledeling – Seallajuohkáseamit.

Rupmaša seallat nohket ja jápmet. Vai rupmaša seallamearri bissu nogakehtta, de lea vealttakeahtes dárbu ahte seallajuohkáseamit dáhpuhuvvet árrat seallaid ovdáneamis. Seallat mat šaddet seallajuohkáseami geažil, leat áibbas ovttalárganat. Seallaid juohkáseami meari rupmaša dárbbut dárkilit mearridit. Go olbmos lea borasdávda, de dát mearridanveadju heairráhuvvá rupmašis.

Cellegift – Seallamirkko.

Geahča Cytostatihka!

Cellegiftkur – Seallamirkkodikšu. Dán doahpaga atnet go čilgejit divššodeami mas addet buohccái cytostatihka, seallamirkkuid. (Geahča Cytostatihka!) Dakkár seallamirkko atnima baji manjá buohcci beassá fas vuoingastit, vai su rumaš fámuiduvašii. Muhtun dáhpuhusain borasdávdda diagnosa geažil divššohassii addet seallamirkkodivššu duššefal otkii.

Celleterapi – Seallaterapiija. Dakkár divššus atnet ealli seallaid dávdda buorideapmái.

Cerebrospinalvæske – Vuoignašiid olgguldas biraslávttas. Dat mearkkaša seammá láktasa mii lea čielgeađđama ja vuoignašiid birra.

Chemo Brain – Engelas namahus dan oalgečuozahussii mii sáhtta deaividit go buohcci lea ožžon divššu seallamirkkuin. Dábálaš mearkkat leat hedjonan muitu, mielaguovdduštánválttisvuodát, váttisvuodát muitit áššáziid dárkilit ja plánet beaivválaš doaimmaid. Dat lea juogalágan

«vuoigŋalaš mierká». Dáidda dávdamearkkaide sáhttet leat earáge sivat.

CNS – CNS. Dát oanádus mearkkaša guovdilis nearvavuogádaga masa gullet vuoigŋašat ja čielgeađa.

CNS-profylakse – CNS-profylákša. Dát lea seallamirko mii adnojuvvo divššohassii vai borasdávda ii leava vuoigŋašiid ja čielgeađdamiida.

Computertomografi (CT) – Dihtor-tomografija. Rádiologalaš iskkadanvuohki mii geavadis mearkkaša ahte divššohas vellea beŋkii ja dasto viehka farga fievrriduvvo dakkár apparáhta čađa mii govvida su rupmaša ja dahká čađačuovgi govaid.

Cytogenetics – Cytogenetihkka. Dát sátni mearkkaša olbmo kromosomaid (Geahča Kromosomaid!) ja kromosomaláš spiehkastagaid dutkama.

Cytokjemi – Cytokemija. Dakkár iskkadeapmi mas atnet ivdneávdnasiid go isket olbmo čielgeláktasa ja čielgevara.

Cytostatika (cellegift) – Cytostatihka (rievtti mieldde seallamirkkot). Dakkár dálkasat mat hehttejit borasdávdda seallaid šaddamis. Dát dálkasat čuhcet maiddái dábálaš seallaide mat juohkásit johtilit, nugo vuoktaseallat ja seakkačoali seallat dahket. Danne buohccái dábálaš oalgeváikkusuhusat leat ahte son massá vuovttaidis ja šaddá luhčasi. Soapmásat atnet dán sáni duššefal boarraseamos seallamirkošlájaid namahussan, ja soapmásat gis maiddái ođđa-áigásaš borasdávdda headušteaddji

dálkasiid várás mat dávjá buorebut deivet ja main leat eará oalgeváikkusuhusat.

Diffust storcellet B-celle lymfom (DLBCL) – Eahpečielga stuorraseallat B-seallalymfoma (DLBCL). Dát lea bahás alameahtti ráksáborasdávda mii vuolgá immunavuogádaga B-lymfosyhtain. DCLB lea lymfomii gullevaš dábáleamos vuollejoavku.

DNA – DNA lea min árbeávnasvuodđu mas leat buot min árbejuvvon iešvuodaide gullevaš čaovdagat (kodat). DNA lea guovtteárppot botnjin sivdniduvvon, ja dat lea seallaváibmosa kromosomaide ráddjojuvvon (Geahča Kromosomaid!).

Dysplasi, dysplastiske celler – Dysplasiija, dysplástalaš seallat. Dát seallat leat jogo earaláganat oaidnit dahje dakkárat mat leat vihkáduvvan láddamis, muhto mat dattege eai leat dábálaš borasdávdoseallat.

Eksperimentell behandling – Guorahallandikšu. Dán divššus guorahallet dálkasiid ávkki ja oalgeváikkusuhusaid maidda eai vel leat doarvái duođaštusat dahje eiseválddiid dálkkasdohkkeheapmi. Geahča Klinalaš dutkama!

Ekstrakorporal fotofereše – Rupmaša olgobeallásaš fotofereše. Geahča Fotofereše!

Elektroforese – Elektroforese. Dát lea laboratorialaš tehnikka mas atnet elrávnnji go dutket vara ja gučča proteiinnaid osiid.

Enzym – Enzyma. Enzymaid álget seallain, ja dat leat eanaš proteiinnat. Dat dorjot rupmaša seallaid daid sierranas doaimmain mat veahkehit seallaid ceavzit.

Ergoterapeut – Ergoterapevta. Son veahkeha olbmo lášmmoduvvat árgabeaivái go olbmui lea deaivan dávda dahje vahát, dahje go olmmoš lea riegdán doaibmavádjegin.

Erytrocytter – Erytrosyhtat. Dát sátni lea doaba rukses varraseallaid mat fievrridit oksygena rupmaša orgánaide. Varraseallain lea hemoglobina man geažil rukses ivdni ihtá.

Erythropoietin – Erythropoietidna. Dát lea hormona mii lunddolaččat buvttaduvvo manimuččain. Dan lea vejolaš atnit dálkkasin mii buorida rukses varraseallaid buvttadeami. Sáni oanádussan dávjá atnet «EPO», ja dat lea dovddus earáge atnui, namalassii nákcun (dopingmiddel).

Essensiell trombosytose (eller trombosytemi) – Arvat trombosytose (dahje trombosytemiija). Sátni «trombosytose» mearkkaša ahte olbmo varas lea trombosyhtaid mearri lassánan, ja «arvat» gis geažida ahte siva eai dieđe. Arvat trombosytose adnojuvvo borasdávdan, muhto dan ovdáneapmi lea buorebuš eará

borasdávddaid ektui.

Fanconis anemi – Faconi-anemiija. Hárvves árbejuvvon aplástalaš anemiijašládja mii dábálaččat deaivida guovttejakhkásaš mánáid rájis gitta viđanuppelot-jakhkásaš nuoraid rádjai.

Fatigue – Badjelmearálaš váibasat. Medisiinnalaš doaba mii mearkkaša dakkár badjelmearálaš váibasiid ja veajuhišvuoda mat sáhttet čuočcit borasdávdda buohcciide. Buohccit dávjá vásihit dakkár váibasiid ja vejuhišvuoda go vissis áigi lea gollan divššu álgima rájis.

Ferritin – Ferritiidna. Dát lea molekyla mii rájada ruovddi. Vuollegis mihtiduvvon árvvut čájehit ahte olbmos lea ruovdeváili, ja mihtiduvvon alla árvvut gis čájehit ahte olbmo rupmašis lea menddo ollu ruovdi. Sidjiide geaidda guhki vuollai dávjá lasihuvvo varra, nugo dáhpáhuvvá muhtun varradávddaid geažil, lea varra oažžut menddo ollu ruovddi mii sáhtta vahágahttit.

FISH – Fluorescens in situ-hybridisering – FISH lea molekylalaš iskkanvuohki maid dávjá čađahit borasdávduvulššiid dahje ađđamiid biopsiijaide, maid dasto dutket dahje čuovvolit divššuiin.

Flebotomi (Árelating) – Flebotomiija (Guhppen). Geahča Varaluoitima!

Flowcytometri – Flowcytometriija. Teknihkalaš vuohki masa atnet

lasersuotnjariid go isket seallaid mat leat rupmaša golgosiin.

Follikulært lymfom – Follikulára lymfoma. Ráksáborasdávda mii lea álgán immu-navuogádahkii gullevaš B-lymfocyhtain. Dát dávda ovdána njozet ja gullá jovkui mas eai leat nu bahás lymfomat, muhto dakkárat mat leat indolenta.

Forstørret milt (Splénomegali) – Sturron dáđvi (Splénomegaliija). Dáđvi mii stuorru, sáhtta mearkkašit juogalágan varraborasdávdda dahje ráksáborasdávdda. Dan doavttir dávjá iská go čađaha rumašiskadeami. Dárkilis iskkadeami lea vejolaš čađahit jos atnui váldet ultrajietna dahje CT.

Fotoforese – Ekstrakorporal fotoforese (ECP) – Fotoforese – Rupmaša olggobeallásaš fotoforese (ECP). Dán dikšunvuogi atnet divššohasaide geain lea GVHD vuodđoseallaid sirdima maŋŋá. Dikšu mearkkaša ahte divššohasas sillejit vilges varraseallain oasi masa lasihit psoralen nammasaš dálkasa. Dan maŋŋá čuovggahit sirrejuvvon vilges varraseallaid ultrafioleahhta čuovggain (man oanádus lea UVA). Dasto sirdet daid vilges varraseallaid ruovttoluotta divššohasa rupmašii mas dálkasa váikkuhus lea ahte buohcci seallain oassi jápmá.

Førstelinjebehandling – Vuosttas linnjá dikšu. – Nu gohčoduvvo dat dikšu maid buohcci oažžu álgoálggos.

Gammaglobulin – Gámmaglobuliidna. Geahča Immunoglobuliinna!

Genterapi – Genaterapiija. Dát lea dikšunvuohki mas buohccái gullevaš genehtalaš ávnnasčoahkki, jogo DNA dahje RNA, sirdojuvvo ruovttoluotta sutnje vai dat jogo divvu dahje buhte dávdda dagaheaddji genaid.

Graft-versus-host disease (GVHD) – Transplantat mot vertyskdom – Dearvvas olbmo oažžegođđosa sirdojupmi buohccái su dávdda buorideapmái. Dát mearkkaša dakkár váikkuhusa mii sáhtta ihtit maŋŋágo oažžegođda lea divššohassii sirdojuvvon nuppi olbmossii buoza. Dearvvas olbmo addin immunaseallat atnet divššohasa rupmaša vierisin ja rohkáhit danne divššohasa dearvvas oažžegođđosa. Dainna lágiin vaháguvvet erenoamážit liiki, čoolit, čalmmiid ja njálmmi šliivecuoccat, vuoivvas ja geahppát. Fáhkkatlaš GVHD dáhpuhuvvá ovdalgo čuohte beaivvi leat vássán sirdojumi rájes. Bissovaš GVHD čuožžila dan maŋŋá.

Graft-versus-leukemi (GVL) – Oažžegođđosa sirdojupmi varraborasdávdda vuostái. Das lea seamma mekanisma go dat mii lea GVHD dáhpuhusas, muhto dás vieris olbmo addin immunaseallat rohkáhit maiddái varraborasdávdda seallaid, ja dan geažil dán dili dadjet leat GVL. Dan geažil ađasirdimat ovttá olbmossii (allogena) nubbái lea juogalágan immunaterapiija.

Granulocytopeni – Granulocytopeniija.

Dát medisiinnalaš doaba mearkkaša ahte dábálaš vilges varraseallat mat gullet Granulosityhtaid šládji, leat meariset dáfus unnon.

Granulositytt-kolonistimulerende faktor (G-CSF) – Granulosityhttačohkiid vahkadeaddji dahkki (G-CSF).

Šattu ovddideaddji fáktor G-CSF lea proteiidna maid rumaš lunddolaččat buvttada. Dálkkasin G-CSF buvttadit genateknologijain. Rupmaša G-CSF nammasaš proteiidna ovddida neutrofiila granulosityhtaid šaddama (Geahča Neutrofiila granulosityhta!) mat suodjalit olbmo baktearaid dahkan vulššiid vuostái. Borasdávddaid vuostásaš dálkasiid dábálaš oalgeváikkuhus lea ahte neutrofiila granulosityhtaid mearri unnu, ja danne váldet atnui G-CSF go lea dárbu buoridit daid meari.

Hb-verdi – Hb-árvu. Dát árvu čejeha man ollu hemoglobiidna lea varas. Sániit main lea seamma mearkkašupmi, leat varra-árvu ja varraproseanta. Laboratoriat eai šat almmut olbmuid varraproseantta, muhto dan doahpaga buohccit ain geavahit ollu.

Helicobacter pylori – Helicobakter pyloriija. Bakteara mii dagaha čovveháviid ja siedjumiid.

Hematolog – Hematologa. Dat lea doavt- tir ja siskilušdoavttir geas lea erenoamáš buorre oahppa dovdat varradávddaid.

Hematologi – Hematologiija

(Varramáhttu). Vuodđun leat greikkagiela sániit haima mii mearkkaša vara, ja logi mii mearkkaša oahpa. Hematologiija lea varrii ja dan dávddaide guoskevaš oahppa ja máhttu.

Hemoglobin – Hemoglobiidna. Dat lea rukses varraseallaid siskkáldas proteiidna mii čatná oksygena, vai dat fievrividuvvo rupmaša gođđosiidda.

Hemolyse – Vara čovdáseapmi. Rukses varraseallaid njeaidáseapmi man geažil dat eai bistte nu guhká go galggašedje. Boađus sáhtta leat anemiija mii gohčoduvvo hemolyhtalaš anemiijan. Dasa leat dávjá sivvan immunavuogádaga buvttadan vuosteávdnasat.

HLA-typing – HLA-šládjen. Vuohki mo daid HLA-molekylaid šlája mearridit mat leat vilges varraseallaid bajildasas. Dát vuohki mearrida buohcci olbmo oažžegođđosa šlája mii lea dehálaš dárbut gávdnat nuppi heivvolaš olbmo geas livččii vejolaš viežžat vuodđoseallaid buohcci olbmo buorin.

HMAS – Høydosebehandling med stamcellestøtte. HMAS – Allamearat dálkkasdikšu mas vuodđoseallat adnojuvvojit doarjjan. Ovdalgo dikšu álgá, de vižžojuvvojit vuodđoseallat buohcci olbmo varas dahje adđamiin. Go intensiiva seallamirkkodikšu lea čadahuvvon jávkadan dihtiit buot borasdávdda seallaid, de sirdojuvvojit buohccis vižžojuvvon vuodđoseallat fas ruovttoluotta sutnje.

Hodgkins lymfom – Hodgkina lymfoma. Dakkár ovttá jovkui gullevaš ráksáboras-

dávddat mat eanemusat deaividit olbmuide geat leat guovttelot ja golmmalot jagi gas-kasaš agis, dahje viđalogi badjel. Ráksáborasdávddat juhkkovuođat guovtti váldojvkui mat leat Hodgkina ja Hodgkin-ahtes lymfoma. Jagi 2018 Norggas buohccájedje 154 olbmo dán dávdii.

Hyperkalsemi – Hyperkalsemiiija.

Dat mearkkaša ahte varas leat menddo alla kalsium-mearit.

Hyperviskositet – Hyperviskositehta.

Doaba mii muitala ahte varralávttas lea menddo suohkat.

Hypogammaglobulinemi – Hypogammaglobulinemiiija.

Sátnei mearkkaša ahte olbmo varas leat menddo unnán vuosteávdnasat (gammaglobuliidna) ja dát sátnei lea maid oktasaš doaba maid atnet mángga dávddalaš dillái main olbmossat váilott vuosteávdnasat.

Hvite blodlegemer (Leukocyttter) – Vilges varraseallat (Leukosyhtat).

Rupmaša immunasuodjalussii gullelaš oassi mii galggašii suodjalit min njoammumiid vuostái. Dáid seallaid mii gávdnat varas ja rávssáin, ja muđuid maiddái rumašgođđosiin.

Høydosebehandling – Allamearat

dálkkasdiksu. Oppalaš doaba maid atnet mángga sierranas oktavuodáin main atnui váldet erenoamáš alla seallamirkkomeriid.

Hårcelleleukemi – Vuoktasealla-

leukemiiija. Hárvveslágan leukemiiija masa namma lea addojuvvon danne go buohcci seallat leat mikroskohpáin oaidnit dego dain

livčče “guolggat” - Dán dávddas buorránit leat buohccis buorit vejolašvuodát. Dávda muittuha eambbo ráksáborasdávdda go leukemiiija.

I

Immunfenotyping – Immuna

vuostálastinvuoda šláddjen. Dát lea isk-kadeapmi mas gávnnahtit makkár sierranas proteiinnat leat seallabajldasas. Dán vuogi atnet ee. gávnnahtit dihtii leatgo buohccis dihtolágan leukemiiija ja lymfomii gullelaš šlájat. Olbmo proteiinnat leat luohkástuvvon vuogádahkii mas dain lea namahus CD ja vel nummar lassin, omd. CD33 dahje CD18 mat leat erenoamážat neutrofiila granulosityhtaide ja B- B-lymfosityhtaide.

Immunmodulerende midler – Immuna-

heivehaddi ávdnasat. Oktasaš doaba dakkár ávdnasiid várás mat nuppástuhttet immunavuogádaga doaimma.

Immunoglobulin G (IgG), IgA og IgM – Immunoglobuliidna G (IgG), IgA ja IgM.

Immunoglobuliidnii gullelaš sierranas luohkát main leat min dábbalaš vuosteávdnasat. Daid ráhkadussii gullá jogo lossa viđji dahje gehppes viđji (kappa dahje lambda). Go mis olbmui lea borasdávda plásmaseallain/lymfosyhtain, de mii oažžut myelomatose mas seallaid dávjimusat rájaduvvo jogo IgG dahje IgA dahje jo Waldenströma makroglobulinemi go seallat rájadit IgM. Buohcci olbmo borasdávdda seallat ráhkadit ollásit ovttalágan immunoglobuliinna. Dan gohčodit M-komponentan, ja dan sáhttet mihtidit.

Immunglobuliner – Immuna-globuliinnat. Dihtolágan proteiidnajoavku varas. Dan gohčodit maid vuosteávnnsin. Dat buvttaduvvojit dain plasmaseallain mat leat lymfarávssáin, dáđvvis ja ađđamiin. Dasa dávjá lea lg oanáduš.

Immunsuppressiv behandling – Immunahehttejeaddji dikšunvuohki. Dan dálkasat headušit immunasuodjalusa doaibmama. Dakkár dálkasiid atnet arvat ollu borasdávddaide allogena vuodđoseallaid sirdimiidda, ja dalle go olbmos lea buorrenálat dávda masa sivva lea immunavuogádaga menddo árjjalaš doaibma. Dán jovkui gullet dálkasat Prednison ja Deksametason.

Immunsvikt – Immunaváili. Go immunavuogádat ollásit dahje muhtumassii massá njoammodávddaid vuostálasti vuoiimi.

Immunsystem – Immunavuogádat. Rupmaša suodjalusvuogádat mii doaibmá ee. bakteraid, virusiid, vieris gođđosiid ja borasdávddaid vuostá. Immunavuogádat juhkkovuvvo guovtti oassái, namalassii dakkárin mainna olmmoš lea riegádan ja dakkárin maid rumaš lea oahppan. Mañjibut namahuvvon vuogádat álgá go olbmo rumaš šattadettiinis deaivvaha mánggalágan bakteraid, ja dat vuogádat mii lea Norggas, lea earalágan go dat mii lea Indias, danne go dán guovtti riikka mánát eai deaivvat ovttalágan bakteraid.

Immunterapi – Immunaterapiija. Dát lea daid dikšunvugiid čoahkkedoaba maid váldet atnui go bidjet buohcci olbmo iežas immunasuodjalusa fallehit sus borasdávdda seallaid. Immunaterapiijas veahkehit

immunavuogádaga olgguldas vugiiguin dovdat ja jogo fallehit borasdávdi gulle-vaš seallaid dahje hehttet daid goahcamis immunavuogádaga.

Indolent – Indoleanta. Dát sátni mearkkaša “njozet šaddi”.

Infeksjons sensitivitet – Infekšuvdna-hearkivuohta. Nu lea olbmos go sus leat viehka unnán vilges varraseallat dávdda dahje divššu geažil. Dát dilli mearkkaša sihke dan ahte buohccin dutnje álkibut sáhtta deaivudit infekšuvdna ja ahte iešge sáhtát dávdda njoammudit nuppiide.

Infusjon – Infušuvdna. Dát sátni mearkkaša ahte jođđasiin ja náluin fievriddit láktasa dahje dálkasa njuolga varrii. Unnibuš meriid addima várás atnet dábálaččat nálu go dainna moatti minuvttas fievriddit varrii láktasa dahje dálkasa, muhto go infušuvnnas lea sáhka, de fievriddit buohcci olbmo varrii stuoribuš meriid láktasa ja dálkasiid.

International Prognostic Scoring System (IPSS) – Riikkaidgaskasaš prognostalaš árvoštallanvuogádat. Dán vuogádaga ulbmil lea árvoštallat olbmos man bahá su myelodysplásttalaš syndroma dássi lea.

Intravenøs infusjon – Dálkasiid dahje juogalágan ávdnasa doalli láktasa nálludeapmi njuolga olbmo varrasuonaide jođđasis. Goaikkuhus lea nubbi soahppevaš sátni.

J

JAK2-hemmer – JAK2-hehttejeaddji.

Ulbmálaš terapiija mii hehtte JAK2 doaimmamis ee. go olbmossat lea myelofibroose. JAK2 mearkkaša Januskinase 2, ja dat lea enzyima (Geahča enzyima!).

JAK2-mutasjon – JAK2-nuppástus. Dát sátni mearkkaša ahte JAK2-gena (JAK2-árbeovttadat) verroša, dat man guovdilissat doaimmas lea buvttadit rukses ja vilges varrasselaidda.

Jernlager – Ruovderádju. Go olbmo rupmašis lea badjelmearálaš ollu ruovdi, de dat mii lea liiggás manná ruovderádjui mii ovddimusat mearkkaša vuovasis. Jos liigi lea ain stuorát, de ruovdi ráddjojuvvo earáge orgánaide. Dábálemos váttisvuotta lea ahte olbmossat lea menddo unnán ruovdi. Dat dilli dagaha anemiija. Jos divššohasaide ohpit lasihuvvo varra, de sin varas šaddá váttis geahpedit ruovddi. Go olbmo varas lea menddo ollu ruovdi, de sáhttet sus vaháguvvat vuovvas, váibmu ja hormo-narávssát. Sutnje sáhtta leat ávkin oažžut ruovdekelahhtejeaddji divššu (Geahča Kelahhtema (Kelatering)!).

K

Kelatering – Kelahhten. Dát sátni mearkkaša čázis čoavdáskeahtes molekyla ja čázis čoavdaseaddji molekyla gaskasaš kemijalaš čanalmasa, ja dat ovttdat sáhtta dainna lágiin čoavdásit čázis. Dainna ovtta-dagain lea vejolaš olbmo rupmašis jávkadit

badjelmearálaš ruovdemeari. Olbmuid geat buhčet talassemijja, myelodysplástalaš syndroma dahje sirpesealla-anemiija nammasaš dávddaid, sáhtta deaividit bissovaš (kronalaš) ruovdeliigi go buohccái dávjá lasihuvvo varra. Ruovddi kelahhtejeaddji dálkasat sáhttet váikkuhit nu ahte ruovdi stuoribuš mearis guođđá rupmaša guččain.

Kjemoimmunoterapi – Kemijalaš immunoterapiija. Dikšui gullet márga sierra dálkasa, ja dain unnimusat okta šládja gullá seallamirkojovkui (cytostatihka), ja unnimusat okta fas lea dakkár dálkkaš mii buorida immunasuodjalusa.

Kjemoterapi – Kemijalaš terapiija. Dát lea seamma go cytostatihka (Geahča Cytostatihka!).

Klinisk forskning – Klinalaš dutkamuš. Dakkár dutkamuš mii nannosit guoská divššohasaide ja mas lea stuorra mearkkašupmi sidjiide. Iskkadeamit mo ođđa dálkasat váikkuhit divššohasaide gullet aiddonassii klinalaš dutkamušaide, muhto dáidda dutkamušaide sáhttet gullat áibbas earáge bealit.

KLL – KLL-dávda. Geahča lymfaráksái guoskevaš bissovaš leukemijja!

KML – KML-dávda. Geahča bissovaš myelogenamaš leukemijja!

Koagulering – Gieluiduvvan. Vara vejolašvuotta suohkut.

Komplett remisjon – Dievas remišuvdna. Dát namahus lea vuolgán engelasgiela dajahusas Complete Remission (CR). Dat

mearkkaša ahte dábálaš mihtidanvugiiguin lea veadjemeahttun gávdnat mearkkaid mat duođašit ahte olbmos ain lea dihto dávda.

Konsolidering – Nanusmahttámuš. Dat lea guovtte golmma mánu guhkkosaš lassedikšu váldodivššu loahpaheami maŋŋá.

Kontaktsykepleier – Divššohasaide oktavuoda doalli buohccedivššár.

Buohcceviesuin lea eanaš ossodagain dakkár buohccedivššár geas lea ovdasvástáduš buot divššohasain.

Kortison – Kortisovdna. Rupmašii gullevaš hormovdna mas leat vulššiid geahpedeaddji ja immunologalaččat váikkuheadji iešvuodát. Dat lea maid dábálaš dálkkas mii lea fidnemassii máŋgga sierranas iešvuodaid doalli šlájážin. Kortisovdna lea vejolaš addit buohccái su divššu oalgeváikkusaide váidudeapmái dahje seallamirkko buori váikkuhusa nanusmahttimii.

Kreftkoordinator – Borasdávdda koordináhtor. Dás lea sáhka dakkár buohccedivššáris geas lea borasdávddaid dikšui dahje buohcci olbmuid palliašuvdnii (jeđđemii) erenoamáš dohkálaš oahppa. Son veahkeha borasdávdda gillájeaddjibuohcci olbmo ja su oapmahaččaid. Guhte lea borasdávddaid koordináhtor ferte diehtit buot fáladagaid ja vejolašvuodaid mat leat buohcci olbmo várás su iežas suohkanis.

Kromosom – Kromosoma. Seallaváibmosii gullevaš struktuvra mas juohke olbmo buot genat (árbeovttadagat) leat. Olbmuin leat 23 kromosoma-guvttodaga mat leat nummarastojuvvon ovtteža rájis gitta guoktelogiguvtteža rádjai sturrodagaset vuodul, ja

lassin vel okta sohkabeallásaš kromosoma, buohkanassii 46 kromosoma. Juohke áidna kromosoma ráhkadusas lea guhkes oktiigullevaš DNA-árpu dahje -gárgadas, dakkár mii lea buvttaduvvon x-hámat struktuvran mii oidno mikroskohpas.

Kronisk fase – Bissovaš (kronalaš) badji.

Dán doahpaga atnet erenoamážit bissovaš (kronalaš) myelogenen leukemijja (KML) várás. Dat mearkkaša ahte dain seallain mat leat varas ja ađđamiin, leat dávddalaš seallaid mearri stuorámuš, muhto ahte dain ain lea buorre vejolašvuhta láddat bures doaibmi vilges ja rukses varraseallan ja vardámušaid heađušteaddji ávnnasin (trombosyhttan).

Kronisk lymfatisk leukemi (KLL) – Bissovaš lymfáhtalaš leukemijja.

Varraborasdávda mii njozet ovdána. Dat čuožžila go olbmo rumaš buvttadišgoahtá menddo ollu dakkár vilges varraseallaid maid mii gohčodit lymfosyhttan. Mis leat guovttelágan lymfosyhtat, B-seallat ja T-seallat. Sus guhte buohcá KLL-dávdda, leat dávjjimusat B-seallat.

Kronisk myelogen leukemi (KML) – Bissovaš myelogenen borasdávda (KML).

Dakkár varraborasdávdašládja álgá dákteađđama varrabuvttadeaddji seallain. Varraseallaid láddamat leat moivásan juogalágan genehtalaš vahága geažil. KML-dávdda buohcci olbmui lea dáhpáhušuvon kromosomalaš nuppástus, dakkár masa lea namma Philadelphia-kromosoma. Sus guhte buohcá dán dávdda, leat kromosoma 9 ja kromosoma 22 gaskaneaskka molssodan saji. Dát spiehkasteapmi buvttada ođđa gena masa namahus lea BCR-ABL (Geahča BCR-ABL),

ja mii bealistis fas buvttada juogalágan tyrosinkinase (mii lea enzyma). Dát ođđa enzyma lea njulgestaga sivva KML-dávdi.

Kronisk myelomonocyttleukemi (KMML) – Bissovaš myelomonosyhtalaš leukemiija lea varradávddaide gullevaš hárves varraborasdávda mii gullá

Myelodysplástalaš syndroma (Geahča Myelodysplastisk syndroma!) nammasaš váldošládji man dovdomearka leat varrii lassánan monocyhtta-mearit (dihtolágan vilges varraseallat).

Kur – Dikšu, dakkár mii bistá mearriduvvon áiggi, ja masa buohccái sáhttet váldit atnui jogo ovttá dahje eanebušge dálkasiid mángga vuorus.

Dikšunvuoruid lohku rievddalda.

Laparotomi, laparoskopii – Laparotomiija, laparoskopiiija. Doaba gokčá buotlágan vugiid mo doaktárat sáhttet jogo viežžat iskosiid olbmo vuollevuovdda orgánain dahje čuohtpadit.

Lettkjede-sykdom – Gehppesráiddot dávda. Dát lea myelomatose nammasaš dávddaide gullevaš vuollejoavku. Nugohčoduvvon gehppesráiddot «kappa» ja «lambda» gullet oassin immunoglobuliidnamolekylii maid plásmaseallat buvttadit. Sullii juohke viđat olbmos guhte gillá myelomatose nammasaš dávdda plásmaseallat buvttadit duššefal nuppi duon guovtti gehppesráiddus (jogo «kappa» dahje «lambda»), eaige oppalohkái

visot immunoglobuliinna. Namahuvvon gehppesráiddot sáhttet vahágahttit manimuččaid. Danne gehppesráiddot myelomatose gillájeaddji olbmuid dávda fuomášuvvo easka dalle go sii iskkaduvvojit manimuččaideaset váivviid geažil.

Leukaferese – Vilges varraseallaid geahpedeapmi. Dát lea teknihkalaš vuohki mo geahpedit olbmo varas vilges varraseallaid meari. Buohcci olbmo vara jođihit bohccážiiguin mašiidnii mii sáhtá rátkit eret varraseallaid mat dagahit dávda, ja dasto máhcahit «buhtistuvvon» vara ruovttoluotta divššohassii. Greikkagiela sátni aferesis (afairesis) mearkkaša jávkadit/váldit eret, ja leuk- čujuha vilges varraseallaide.

Leukemi – Levkemiija. Dat lea leukemiija dávda dovdomearka ahte olbmo ađdamii ja dávjjimusat varrii lassánit eahpelunddolaš leukosyhtat. Leukemiija juohkása vuos akuhtta (fáhkkatlaš) ja kronalaš (bissovaš) leukeumiijašládji ja dasto (myeloida) ađdamii čuohtti ja lymfáhtalaš leukemiijašládji dávda seallašlájaid vuodul. Dan geažil mis leat leukemiijadávddat mat gullet njealji váldojovkui, ja daid joavkkuid onáđusat leat AML, ALL, KML, KLL. Sátni leukemiija mearkkaša vilges varra go dat njuolga jorgaluvvo greikkagielas. Dat namahus bođii dannego varra vilggodii vilges varraseallaid lassáneami geažil.

Leukocytter – Leukosyhtat. Dát lea daid vilges varraseallaid namahus mat gullet oassin rupmaša dávddaid áiddasteapmái.

Leukopenia – Levkopeniija (Vielgada váili). Medisiinnalaš doaba mii mearkkaša ahte olbmos leat varastis

menddo unnán vilges varraseallat.

Lumbalpunksjon (spinalpunksjon) – Lumbalpunkšuvdna. Dát lea čuggestat vuollečielgái gullevaš smarpmiid gaskii seakka náluin mii veaháš njammá dan láktasa mii lea čielgeađđama ja vuoigņašiid birra. Čielgeláktasa iskkadeamis lea vejolaš oažžut dehálaš dieđuid arvat dávddaid birra.

Lymfesystemet – Lymfavuogádat. Dát lea fierpmádat masa rupmašis gullet baskkes lymfabohccit maid čađa lymfalávttas golgá.

Lymfoblaster – Lymfablásttat. Namahus láttakeahtes lymfosyhtaide.

Lymfocyttet – Lymfosyhtat leat vilges varraseallaide gullevaš dihto vuollejoavku mii lea dehálaš rupmaša dávddaid eastadeapmái.

Lymfom (lymfekreft) – Lymfoma (lymfaborasdávda). Dát lea čeahkkenamma daidda šattalmasaide mat ihtet lymfavuogádaga seallaide. Lymfoma gohčodit maid lymfaborasdávdan ja lymfomadávdan. Dávdda deháleamos dovdomearka lea dat go lymfaseallat bohtanit.

Lymfoplasmacytisk lymfom – Lymfoplásmasyhtalaš lymfoma. Dát lea dihtolágan lymfoma mii sulastahtta Waldenströma makroglobuliinna varraborasdávdi, muhto lymfoplásmasyhtalaš lymfomas jogo ii leat mmonoklonála IgM (iskka Immunoglobuliinna) dahje unna mearážiis mmonoklonála IgM.

Malign – Maligna. Sámegeillii sátni mearkkaša bahálunddot.

Mantelcellelymfom (MCL) – Mantelseallalymfoma (MCL). Dát lea lymfoma mii vuolgá B-lymfosyhtain.

Marginalsone lymfom – Marginálasonaláš lymfoma. Dát lea sivvadit šaddi lymfomašládja.

MDS – MDS. Geahča mii Myelodysplástalaš syndroma lea!

MDS med 5q- delesjon – MDS mas lea 5q-delešuvdna. Dát lea Myelodysplástalaš syndromii gullevaš vuollejoavku mas lea genehtalaš spiehkastat kromosonas 5. Das hárve vuolgá leukemijja.

Megakaryocyttet – Megakaryosyhtat. Dát leat stuorra seallat main varraduolbbuid (trombosyhtaid) álgu lea.

MGUS – (Monoklonal Gammopati av Usikker Betydning) – MGUS – (Monoklonála gammopatiija mas lea eahpečielga mearkkašupmi). Dát lea buorrelunddot álgodási mii jahkásaččat nuppástuvvá myelomatose-dávdan sullii ovta proseantta oassái olbmuiin. MGUSa dovdomearka lea ahte varraisosis gávdno M-komponenta (Geahča M-komponentta!).

Mini-transplantasjon – Mini-transplantašuvdna. Dát lea čuohpodus mas nuppi olbmos vižžojuvvon rumašoassi dahje

rumašgođa sirdojuvvo dárbbášeaddji buohcci olbmui. Dat gohčoduvo allogena transplantašuvdnan, ja das buohccái atnet borasdávdii unnit mearis cystatika nammašaš dálkasiid. Dalle ii leat nu stuorra várra ahte buohcci fáhkka hedjona. Dáinna lágiin lea vejolaš dikšut eallilan buohcci olbmuid. RIC-allo (RIC, reduced intensity conditioning) lea maid adnojuvvon.

Mitose – Mitose. Dát lea dakkár seallajuohkáseami proseassa mas šaddet guokte vuollásaš sealla.

M-komponenta – Monoklonála komponeanta. Nugo buot borasdávdii gullevaš seallat, de myelomatose-seallatge vulget ovtta seallas ja geardduhit ovttalá-gan seallaid, ja dan dáhpáhusii lea namma monoklona. Dát seallat buvttadit ovttalá-gan vuosteávdnasiid (immunoglobuliinna) madda lea namma monoklonála vuosteávdnasat. Das vuolgá oanádus M-komponenta. Dáid vuosteávdnasiid mihtideapmi varas lea viehka ávkkálaš vejolašvuhtii áicat ja čuovvolit myelomatose ja Waldenstrøma makroglobulinemi nammasaš varradávdmaid.

Monoklonale antistoffer – Monoklonála vuosteávdnasat. Dát vuosteávdnasjoavku leat dálkasat main vuodus leat dakkár vuosteávdnasat mat galget čuohcit dihtolá-gan molekylaide mat leat borasdávdda seallaid badjearddis. Rituximab nammasaš dálkas lea ovdamearkka dihtii dakkár mii galgá deaivat ja čuohcit CD20-molekyl্লাide mat leat B-lymfosyhtaid badjearddis. Dát lea juogalá-gan immunaterapiija mii lea leamaš dehálaš ráksáborasdávdda ja dasa gullevaš varaborasdávdda buorideapmái.

Mordercelle – Goddi sealla. Álbmogii viidánan dábálaš namahus T-lymfosyhtaide mat gusket borasdávdda seallaide ja goddet daid. Dát lea T-seallaid dábálaš doaimba, ja danne dáid T-seallaid bures váikkuheadji doaimma leat ávkin atnán mángga ođđái-gásaš immuna-terapiija várás, nugo ovdamearkka dihtii CAR T sealladálkko-deami, BiTE-vuosteávdnasiid ja checkpoint-áiddasteaddji várás.

MRD – Minimal Residual Disease: MRD – Dávdda unnimus báhcán mearri.

Dát lea namahus mii mearkkaša dávdda unnimus báhcán meari maid lea vejolaš dárkot buoremus mihtidanreaiduiguin. Jos MRD mihtideapmi lea negatiiva, de dat mearkkaša ahte dávddas eai leat báhcán mearkkat go isket flowcytometriijain (Geahča Flowcytometriija!) dahje DNA-sekvensema vugiin.

Multipelt myelom – Multipelt myeloma. Dát lea njuolga jorgaluvvon engelas sániin Multiple Myeloma mat mearkkašit sáni myelomatose. Dárogillii adnojuvvojit sániit myelomatose dahje adaborasdávdda (Geahča Myelomatose)!.

Mutasjon – Mutašuvdna. Dát mearkkaša mánggalá-gan DNA-šlá-jaid nuppástuvvama.

Myelodysplastisk syndrom (MDS) – Myelodysplástalaš syndroma (MDS). Dat lea varaborasdávddaide gullevaš joavku mas varabuvttadeaddji váldoseallat (láttakeahates dákteadaseallat) eai lihkostuva láddat mánggalá-gan varraseallan (rukses ja vilges varraseallan ja varraduolbun). Eanaš dáhpáhusain dat mearkkaša ahte buohccis dalle lea anemiiija, dávjá unnán vilges

varraseallat (leukopeniija) ja váilevaš mearis trombosyhttan gohčoduvvon varraseallat (trombocytopeniija lea dán váilli namma). Muhtun MDS-šlájat sáhttet nuppástuvvat fáhkkes myelogen leukemijan (AML).

Myelofibrose – Myelofibrose. Dat lea myeloproliferatiiva dávda man dovdomearka lea ahte adđamii lassána gođus mii ii sáhte buvttadit vara nugo dábálaččat galggašii. Dan sadjái sáhttet rupmaša eará siskkáldasoasit álgit buvttadit vara – erenoamážit dáđvi. Dat sáhtta dagahit splenomegali (dádvestuorruma). Dalle dáđvi sáhtta stuorrut mánggageardásažžan.

Myelogen, myeloid – Myelogena, myeloida. Dát leat doahpagat mat vulget greikkagielas. Sáttni myelo mearkaša adđama. Sáttni čujuha dasa ahte ságas lea juoga mii guoská adđamii. Myeloidalaš seallat leat čeahkkedoaba masa gullet ee. granulosityhtat, monosityhtat, rukses varraseallat, varraseallat trombosyhtat.

Myelom – Myeloma.
Geahča Myelomatose!

Myelomatose, benmargskreft – Myelomatose, borasdávda mii lea adđamis. Dát borasdávda čuožžila go plásmaseallat juohkásišgohtet meareheamet. Dearvas plásmaseallat buvttadit vuosteávdnasiid mat suodjalit min mánggalágan njoamumiid vuostá. Go plásmaseallat bahánit, de daid gohčodit myelomaseallan. Dat čoggojit dákteadđamii mas vuolládstet dábálaš varraseallaid ja čuhcet dákte-riggái. Myelomatose gullá dábáleamos varraborasdávdašlájaid.

Myeloproliferative neoplasier (MPN) – Myeloproliferatiiva neoplásmmat (MPN). Dát gullet čeahkkedoahpagii mii gokčá myelofibrose, polycytemiija vera ja dehálaš trombosytemiija.

Máirettet behandling – Mihttomearálaš dikšu. Dát lea dakkár dikšu mas atnet dálkasiid mat čuhcet dihto genaide dahje proteiinnaide, dakkáriidda mat leat erenoamážat dahje eahpelunddolaččat borasdávdateallain. Go ii leat mihttomearálaš dikšu, de dálkasat čuhcet mángga sadjái ja váikkuiht viidábut.

Nasjonalt handlingsprogram – Riikkalaš doaibmaprogramma. Das leat njuolggadusat bahášlájat varradávddaid diagnostihka, dikšuma ja čuovolemi birra. Dat galget riikkas dáhkidit buot buohcciide ovtadássásaš divššu. Geahča Páhkkajođu maid!

Nevropati – Nevropatiija. Geahča polynevropatia!

Non-Hodgins lymfom (NHL) – li-Hodgina lymfoma (NHL). Dát lea lymfomain dábáleamos šlájda, ja dasa gullet sullii 40 vuollejoavkkut. Lymfomaid válđojuohku lea li-Hodgina lymfoma ja Hodgina lymfoma (HL).

Nøytrofil granulocytt – Neutrofiila granulosityhtta. Dát lea vilges varraseallaide gullelaš vuollejoavku, ja dat lea erenoamáš dehálaš go immunavuogádat doarru baktearavulššiid vuostái.

Nøytropeni – Neutropeniija. Dat mearkkaša ahte olbmo varas leat neutrofiila granulosityhtat (dihtolágan vilges varraseal-lat) menddo unna mearis.

Opioider – Opioiddat. Dát lea čoahkkedoaba mii gokčá bákčasiid geahpedeaddji dálkasiid joavkku, nugo omd. morfinna.

Osteoklast – Osteoklásta lea dákteriggái gullevaš dihtolágan seallašládja mii biđe dáktegođđosa.

Osteolyse – Osteolysa mearkkaša dáktegođđosa billašuvvama.

Pakkeforløp – Páhkkajohtu lea ortnet mas čilgejuvvo mo dábalaš buohcedikšu galgá čadašuvvot Norggas. Das čilgejuvvo buoremus šlájat iskkadeapmi ja dikšu ja guđege dán guovtti baji guhkemus bistináiggi. Dán ortnega lea Dearvvasvuoda direktoráhta álggahan, ja dat galgá dáhkidit divššohasaide ovttdássásaš ja vuordahahtti dikšunortnega miehtá riikka almmá manjideamid haga. Varraborasdávddaid dáfus páhkkajohtui gullevažžan leat čilgejuvvon fáhkkašlaš levkemiiija, kronalaš lymfáhtalaš levkemiiija, myelomatose ja lymfoma várás.

Palliativ behandling – Palliatiiva dikšu

lea namahus mii mearkkaša bákčasiid váidudeaddji dálkkodeami ja divššu go dat leat dakkár buohcciid várás geain lea buoritmeahtun dávda ja dan geažil jáhkehahtti oanehis eallináigi.

Paroksysmal nattlig hemoglobinuri (PNH) – Dohppehallamiidda (Paroksysmalaš) gullevaš idjasaš varragužža (hemoglobinuria) (PNH) lea hárvves varradávda mii dagaha hemolyhtalaš anemiija (Geahča Hemolysa!), aplástalaš anemiija, varradahppoma mat sáhttet vahágahttit manimuččaid. Dat lea bahás dávda, muhto dattetge dat ii leat borasdávda.

Partiell remisjon – Partiála remišuvdna lea divššu ávkki mihtidanvuohki. Nugo sánit almmuhit, de dás lea sáhkkan mihtidit man muddui dálkkodeapmi lea ávkin.

PCR-analyse – Polymerase Chain Reaction – PCR-iskkkadeapmi – Polymerasaidd dahkan maŋŋálas dávisteapmi lea viehka sensitiiva molekylára genehtalaš iskkadanvuohki maid lea vejolaš atnit ovdamearkka dihtii go áigumuš lea gávnnaht man ollu lea dávdas báhcán varrii.

Perifert blod – Váimmu olggobeallásaš varra. Das lea muhtumin sáhka dakkár varraisosis mas vara vižžet gieđain.

Perifert T-celle lymfom – Váimmu olggobeallásaš T-sealla-lymfoma. Dát lea hárvves lymfomajoavku masa gullet sullii 10 vuollásaš joavkku. Dain eatnašat leat bahálunddogat. Daid álgu leat immunavuogádaga T-lymfosityhtat.

PET-CT – PET-CT lea oanádus man vuodđun leat sánit positrovdna-emišuvnna tomografija.

Dát oanádus mearkaša dakkár govvidanvuogi mii lea šaddan erenoamáš dehálaš go dárbu lea čielggadit ja gozihit lymfoma.

Petekker – Petekijat leat unna vardámušat mat ihtet liikái mángga unna čuoggázin.

Sivva daidda sáhtta leat ahte buohccis leat unnán varraduolbbut (trombositat).

Philadelphia kromosoma – Philadelphia kromosoma lea kromosoma-nuppástus mii čuožžila go kromosomat 9 ja 22 lonuhit genehtalaš ávdnasiid.

Kromosomas lea BCR-ABL nammasaš borasdávdii gullevaš gena mii buvttada buohcuvuođa dahkki tyrosinkinasa nammasaš enzyma. Dat dagaha bistevaš myelogeni leukemija. Philadelphia kromosoma dihtto olbmoss maddái go sus lea fáhkkaš lymfáhtalaš leukemija, vaikko veaháš nuppelágan hámis.

Plasma – Plásma. Varas leat varraseallat ja plásma. Plásma lea golggus mas varraseallat johtet. Plásma lea fiskes ivdnái ja das leat sullii 90 proseantta čáhci. Plásmmas leat mángga dehálaš doaimma, ja okta dain lea fievriridit ávdnasiid maid seallat dárbašit.

Plasmaceller – Plásmaseallat leat dihtolágan vilges varraseallat mat eanaš leat dákteađđamiin, lymfarávssáin ja sliivecuocain.

Plásmaseallat leat rupmaša vuosteávdnasiid váldobuvttadeaddjit. Dat leat danne dehálaččat rupmaša eastadanvuogádahkii go hehtejit baktearaid. Borasdávddaid

mat álget plásmaseallain, gohčodit joga myelomatosen dahje adaborasdávdan.

Plasmacytom – Plásmasytoma.

Myelomaseallat (Geahča Myelomatosel!) sturrot dávjimusat buohcci fuomáškeahtá, ja sáhttet ihtet oktan dahje eanet buogun mat sturrot ađđamiid olggobeallái. Dalle gohčodit myelomaseallabuhkko ja -buhkkuid plásmasytoman.

Plasmaferese – Plásmaferesa.

Varraplásmma gurrejupmi (dás ferese mearkaša gurrema). Nu lea vejolaš dahkat dálkkodanvuohkin go plásmmas leat ávdnasat mat dahket vahága. Varraborasdávddaid dáfus dát dálkkodanvuohki adnojuvvo eanaš go buohccis lea Waldenstrøma makroglobulinemija, namalassii go plásmmas leat stuorra IgM-molekylat mat darvánaddet gaskaneaset ja suohkudit vara menddo ollu.

Platáfase – Dássidis dilli. Dán doahpaga atnet erenoamážit myelomatosi oktavuodas go dávda lea dássidis dilis dálkkodanmeari manjá.

Polycytemia vera – Polysytemija

vera. Myelo-jođálmahtti dávda mas ađa buvttada menddo ollu rukses varraseallaid ja rievddaldeaddji mearis maddái vilges varraseallaid ja varraduolbbuid (trombositaid).

Polynevropati – Polynevropatiija.

Vaháguvvan nearva-árpput, erenoamážit juolgevuođuin ja suorpmain. Dávdda dovdomearkat leat čoankkasvuohta, cirggohagažat ja dovdu dego livččii guottaš juolgevuođus dahje suorpmain.

**Primær immunsviktsykdom – Immuna-
vuogádaga ovddimus vigálaš dávddat
lea čeahkkenamahus máŋgga hárvves
dávdda várás mat čuhcet olbmuide go
sis lea vihki immunavuogádagasteaset,
juoga man geažil sin oktasaš vásáhus
lea vulššiid dávjjit gillámuš.** Bealli dán
gillámuša sivas lea dat go vuosteávdnasat
eai doaimma.

Profylakse – Profylákša. Dat mearkkaša
áiddasteaddji divššu. Profyláktalaš lea dalle
sátni mii mearkkaša áiddasteaddji.

**Prognostisk markør – Dávdda
dárkojeaddji čujot mii sáhttá
ovddagihtii čájehit man jáhkehahti
guhká buohcci olmmoš sáhttá vuordit
iežas eallit dávddainis.** Dehálaš lea diehtit
ahte čujogiin lea vejolaš addit diehttevassii
dušše gaskamearálaš eallináiggi, dasgo dat
ii leat dárkil juohke buohcci nammii. Čujoga
lea vejolaš gávdat varraisosis, seallaisosis
dahje mas nu eará iskkadeamis.

Progresjon – Progrešuvdna. Sántni
mearkkaša dávdda baháneami.

**Progresjonsfri overlevelse –
Progrešuvnnahis ceavzámuš.** Oanádus
lea dávjá PFS mii adnojuvvo mihtttun das
man bures dálkkodeapmi váikkuha dálkasiid
guorahallamiid vuodul. PFS gokčá áiggi dan
rájis go dálkkodeapmi álgá gitta dassážiigo
1) dávda bahána dahje dassážiigo 2)
jápmin dáhpáhuvvá. Nuppiin sániin cealkki
PFS almmuha man guhkes áiggi buohcci
olmmoš ain sáhttá eallit dávddainis almmá
dan baháneami haga.

Progressiv sykdom – Progressiiva dávda.
Dat mearkkaša ahte dávda bahána.

Proliferasjon – Proliferašuvdna. Dát
lea seallabiologalaš doaba mii mearkkaša
seallajuohkáseami jođálmuvvama.

**Proteasomhemmere – Proteasoma
hehtejeaddjit.** Dálkkasjoavku maid eren-
oamážit atnet go buohccis lea myelomatose,
dahje jogo Waldenströma makroglobuli-
nemija dahje amyloidose. Bortezomib ja
Karfilzomib leat proteasoma hehtejeaddji
ovdamearkkat. Dálkasat hehtejit prote-
asoma maid leat gávdat seallaid siste ja
vel gokko dat leat. Hehtejeaddji dálkasiid
váldodoaimma lea njeaidit vihkkás prote-
iinnaid dahje dakkáriid mat galget eará
sivaid geažil jávkaduvvot. Proteasoma lea
vejolaš buohtastahttit feardnan mii ferdne
ja molle proteiinnaid.

Protein – Proteiidna. Čeahkkedoaba
mii gokčá biokemijjalaš ávdnasiid maid
vuodđun leat aminosuvrrit. Earret eará leat
enzymat, vuosteávdnasat ja hemoglobiidna
proteiinnat. Proteiinnaid gohčodit maid
mannevielgadasávnasin.

Psykolog – Psykologa. Su oahppa lea
diehtit ja dovdat mo olbmot láhttejit ja
mo sii miellalágiineaset doibmet silolaččat
(psyhkalaččat). Psyhkologa sáhttá
doarjut borasdávdiid buohccán olbmo su
buohcuvuođa ja dálkkodeami áiggi.

**Purinanaloger – Purina-analogat gullet
dálkkasjovkui mas leat ee.** Čuovvovaš
ávdnasat: merkaptopurin, fludarabin ja
cladribii. Daid atnet ee. go olbmot leat
fáhkkatlaš lymfa-rávssat leukemija ja

vuoktaseallaide čuoħcci borasdávda.

R

Refraktær anemi – Refrakteara anemiija

– Namahus mii ovdal adnojuvvui myelodysplástalaš syndroma vuollásaš jovkui.

Refraktær, resistent – Refrakteara, resistentá. Dat mearkkaša ahte go borasdávda lea refrakteara dahje resistentá, de dasa ii váikkut dálkkodeapmi, dahje dušše oanehis áigái dahje ii oppanassiige.

Remisjon – Remišuvdna. Dát doaba adnojuvvo go dálkkodeapmi lea dávdii bures váikkuhan. Dalle daddjojuvvo ahte dávda lea šaddan remišuvdnii.

Residiv eller relaps – Residiv dahje relaps leat guokte doahpaga mat mearkkašit dávdda ođđasis ihtima.

Røde blodlegemer – Rukses varraseallat. Geahča Erytrocyhtaid!

Röntgen – Röntgen lea röntgensuotnjariiguin dahkkon govva rupmašis.

S

Sekundær immunsvikt – Čuovvu immunaváili. Dávddaid eastadanvuogádaga váili mii čuožžila buohcuvuođa dahje dálkkodeami geažil. Sivva lea dávjá ahte vuosteávdnasat váilot

(immuno-globuliinnat), dakkárat mat leat dehálaččat immunasuodjalussii.

Seneffekter – Manŋidis váikkuhusat.

Unnit eanet bissovaš nuppástusat mat jotket dahje čuožžilit guhká borasdávdda dálkkodeami manŋjá.

Sentralt venekateter (SVK) – Guovdiilis varrasuona vástevaš seakka plástabohcci mii čuggejuvvo olbmo jogo čeabáhii, vuvdii dahje vuollegeardái. Bohcci sáhtttá fievrridit buohccái vara, golgosa ja seallamirkko. Dainna lea maid vejolaš viežžat varraiskosiid. SVK váldojuvvo atnui go vuordagis leat máŋga infušovvna ja varraiskosa. Dat geahpeda náločuggestagaid dárbbu.

Sepsis – Varramirkkohus. Medisiinnalaš doaba mainna oaivilduvvo varramirkkohus. Dat mearkkaša bahás baktearafallehusa varrii mii čuoħcá olbmo oppa rupmašii.

Sigdcelleanemi – Sirpesealla-anemiija. Árbejuvvon varradávda masa sivva lea ahte nuppástus (mutašuvdna) lea dáhpáhuvvan hemoglobiidnii (Hb). Dan nuppástus rukses varraseallat leat šaddan sirpeshápmásažžan. Dan geažil daid bissovašvuohta oatnu buohccis go son lea dihtolágan huššadilis mas varra suohku.

Sirkulasjonsforstyrrelse – Varrajođu doaibmama váttisvuođat. Dat buktet olbmui heajos varrajođu ja čoanŋkasvuođa ja galmmasvuođa dovddu gieđaide ja julggiide.

Slektsutredning – Sohka-iskkadeapmi.

Dallego dárbu lea guorahallat leago olbmo buohcuvuohta vuolgán das maid olmmoš lea árben sogastis.

Smittsomhet – Njoammumuš.

olmmoš lea dálkkodeamis ja divššus, de lea stuorát várra ahte sutnje sáhtta njoammut dávda, dannego rumaš dalle buvttada menddo unnán vilges varraseallaid. Go korona golgodávda leavai, de oahpaimet dábálaš vieruid mo mii galgat eastadit buohcuvuođa, ee. váruhit ahte eat leat menddo lahkalaš ja ahte mii dávjá bassat gieđaid. Nu dahkat leat beaktilis vuogit go galgat hehttet juohkelágan njoammumiid.

Sosionom – Sosionoma. Son bargá olbmuid veahkkin, ja ulbmil lea sin veahkehit hehttet, čoavdit ja geahpedit iežas sosiála váttisvuođaid. Buohcceviesu sosionomas lea oahppa ekonomalaš rivttiid birra ja dan vuodus sáhtta doarjut olbmo dieđuidisguin, rávvagiiddisguin ja čuvgehuisainis mat veahkehit buohcci olbmo čoavdit daid geavatlaš váttisvuođaid maid dávda dagaha sutnje.

Stabil sykdom – Dássidis dávda. Dát sánit čujuhit dálkkodeapmái. Dat mearkkašit ahte dávda ii leat buorránan iige bahánan.

Stadium – Dávdadássi. Doaba galgá čajehit man dássái dávda lea joavdan go fuomášuvvo. Sátne adnojuvvo erenoamážit lymfaráksáborasdávdda oktavuodas.

Stamcelle – Vuodđosealla. Dat lea dakkár sealla mii ii leat vel láddan ja šaddan dihtolágan dahje erenoamáš seallan. Vuodđosealla

sáhtta nuppástuvvat mánggalágan seallašládjan. Varravuodđoseallat leat ađđamis ja varas. Dat sáhttet nuppástuvvat ja šaddat rukses varraseallan, vilges varraseallan ja varraduolbun (trombosyhttan).

Stamcellehøstning – Vuodđoseallaid čohkken. Daid lea vejolaš čohkket sihke ađđamiin ja varas. Go lea allogenalaš vuodđosealla-transplantašuvdna, de čohkkejit vuodđoseallaid eará olbmos go sus geasa dat galget. Go lea autologalaš vuodđosealla-transplantašuvdnas sáhka, de čohkkejit vuodđoseallaid alddis dan olbmos geasa dat galget.

Stamcelletransplantasjon – Vuodđoseallaid transplantašuvdna lea dat go buohcci olbmui sirdojuvvojit vuodđoseallat, jogo su iežas (autologalaš transplantašuvdna) dahje eará olbmui gullelaš vuodđoseallat (allogenalaš transplantašuvdna). Ovdalgo transplantašuvdna čađahuvo, de addet buohccái stuorra meriid seallamirrkko.

Standardbehandling – Dábálaš dikšunvuohki. Dat lea eanemusat dohkkehuvvon dávddaid dikšunvuohkin.

Strålebehandling – Suonjardahttin. Dábálaš vuohki mo dálkkodit borasdávdda. Varraborasdávddaid dáfus dán dikšunvuogi atnet earenoamážit lymfoma ja myelomatose várás.

Støttebehandling – Doarjjadikšu lea dikšu mainna geahpedit dávdda dovdomearkkaid ja váidudit ovddam-earkka dihtii cytotáhtalaš dálkkodeami

oalgečuohcimiid. Ovdamearkkat leat anti-biohtikat ja varrasirdimat (transfušuvdna).

Subkutan injeksjon – Liikkevuollásaš nálludeapmi.

Mánja dálkasa cirgguhuvvojit náluin liikái.

Sykdomsprogresjon – Dávdda ovdáneapmi. Geahča Progressiiva dávddal

Syklus – Dikšogierdu. Dát doaba adnojuvvo dávjá go dálkkodeapmái atnet seallamirkkuid (cytostatihka) maid geažil buohcci manjá oažžu vuoiŋŋastanáiggi ovdal go geardduhit dálkkodeami.

Symptomlindring – Dávdda mearkkaid váidudeapmi. Ulbmil lea dávdda ihtámušaid geahpedit.

Syngen stamcelletransplantasjon – Syngena vuodđoseallaid transplantašuvdna. Dat lea dakkár transplantašuvdna mas buohcci olbmuide sirdet ađđama mii lea vižžojuvvon su ovttamanat jumežis. Dannego ovttamanat jumežiin leat áibbas ovttaláŋan genehtalaš ávdnasat, de dakkár ađasirdima lea vejolaš atnit dego dat livččii gullan buohccái alcces.

T-ALL – Fáhkkatlaš lymfáhtalaš levkemiiija mii lea álŋán T-seallain.

T-celle – T-sealla. T-seallat leat soamesláŋan vilges varraseallat mat buvttaduvvojit ađđamis. Dat leat dehálaččat rupmaša immunasuodjalussii.

T-cellelymfom – T-seallalymfoma. Dat lea bahás lymfaráksáborasdávda mii álŋá immunavuogádaga T-lymfosyhtain.

Thalassemi – Thalassemiija lea čeahkkedoaba mii gokčá ovttá jovkui gullelaš árbejuvvon varraboras-dávddaidd, dakkáriid mat čuožžilit go nuppástus (mutašuvdna) dáhpáhuvvá ovttá hemoglobiinna (Hb) genii. Hb vigálaš hápmi dagaha dan ahte varraseallat njeidojuvvojit badjelmearálaččat, ja dan geažil čuožžila varraváilivuohhta (anemiija). Sii guđet buhčet thalassemi-dávdda bahás šlája, dárbašit jeavddalaččat varralasiheami (varratransfušuvnna), ja sidjiide šaddet stuorra váttisvuođat go ruovdi lassána rupmašii.

Tilbakefall – Dávdda ođđasis baháneapmi. Dat mearkkaša ahte dávdda dovdomearkkat fas ihtet.

TP-53-mutasjon – TP-53-mutašuvdna – Nuppástus (mutašuvdna) mii čuožžila TP53-genas, dagaha dan ahte gena dábálaš doaibma jávká. Dávjá bidjet dán nuppástusa bahát dávdda oktavuhtii masa dálkkodeapmi seallamirkkuiquin (cytostatihka) ii váikkuot nu bures.

Transfusjon -Transfušuvdna. Geahča Varralasiheami!

Translokasjon – Translokašuvdna. Dakkár soamesláŋan kromosomanuppástus mas kromosoma-oasáš molsu saji nuppi kromosona-oasážiin.

Transplantasjon – Transplantašuvdna. Geahča Vuodđoseallasirdima!

Tredjelinjebehandling – Goalmmát

linnjá dikšu. Dát lea dálkkas dahje dikšunvuohki mii galggašii váldot atnui go dávda fas ihtá, vaikko nuppi linnjá dálkkodeapmi lea čađahuvvon. Go dávda fas bohciida goalmmát linnjá divššu manjá, de čuovvu njealját linnjá dikšu.

Trombocytopeni – Trombocytopeniija.

Namahus mii adno medisiinnas go olbmoss varraduolbbuid mearri lea unnon.

Trombocyt – Trombosyhtta.

Trombosyhtat leat varraduolbbut. Trombosyhtat leat dárbbaslaččat vara suohkumii (koaguleremii).

Tumor – Buogu (svulst). Buogu sáhttá leat šiegalágan (benign) dahje baháslágan (malign).

Tyrosinkinase – Tyrosinkinase. Dat lea soameslágan enzýma mii darvána eará kemijalaš ávdnasii gullevaš fosfáhtajovkui. Rupmašis leat sullii 600 sierra tyrosinkinasat. Bissovaš myelogená leukemijá (KML) sivva lea nuppástuvvan tyrosinkinasa.

Tyrosinkinasehemmere – Tyrosin-kinasa hehtejeaddjit. Dálkasat mat adnojuvvojit go buohcci gillámuš lea joga KML dahje polysytemijá vera nammasaš gillámuš.

Ultralydundersøkelse – Iskkadeapmi ultrajienain. Dainna vugiin isket leatgo buohcci čuovvii buhkkot dahje vuolššit.

Dan vuogi atnet maid omd. dáđvesturrodaga mihtideapmái.

Vedlikeholdsbehandling –

Bisuhandikšu. Dakkár dikšu čađahuvvo jeavddaláččat, vai dávda ii máhca fas manjá go váldodikšu lea čađahuvvon lohppii.

Vekstfaktor – Šaddofáktorat. Rupmašii soahppevaš proteiinmat hormonalaš beaktivuodáin váikkuhit seallaide. Šaddanfáktorat sáhttet omd. váikkuhit vahkadis vilges ja rukses varraseallaid buvttadeapmái.

Veneport – Varrasutnii biddjojuvvon uvssaš. Dat lea liikái biddjojuvvon unna kámmáraš. Kámmáraččas vuolgá seakka bohccáš (katehter) varrasutnii. Dáinna varrasuotnauvssain lea vejolaš váldit varraiskosiid ja addit buohccái seallamirko ja earáge joga dálkasiid dahje golgosiid (nuga vara ja ealádaga). Varrasuotnauksa gierdá joppa 2000 čuggestaga. Dat sáhttá leat rupmašavarrasuonas leat mánga jagi.

Vevstýpeidentisk – Ovttat gođoslájddji gullevaš. Dát namahus adnojuvvo go adđama addi olbmoss lea seammá gođoslájda go vuostáiváldi buohcci olbmossge.

Virus – Virus lea hirbmat unna ja njoammu partihkkal man ráhkadussii gullevaš oasádat leat DNA dahje RNA. Virusa lassáneapmái ferte leat verdesealla. Reavgu, čáhceboahkku,

korona-dávda, nuorvvodávda leat visot dakkár dávddat maid virus dagaha.

von Willebrand-faktor – von Willebrand-faktor lea varrii dárbbaslaš proteiidna, jos dat galggaš sáhttit suohkut soahppevaččat. Dán proteiinna váilivuohta lea dábálemos sivva go olbmoss lea vardálasvuoda dávda. Olmmoš sáhtta riegádit von Willebrand-faktora nammasaš proteiinna haga. Dat váilivuohta sáhtta maid čuožžilit olbmo ealidettiin. Muhtun hárvves dáhphusas borasdávda sáhtta dagahit dán váilivuođa ja vardálasvuoda.

Waldenstrøms sykdom, Waldenstrøms makroglobulinemijja, Morbus Waldenstrøm – Waldenstrøma dávda, Waldenstrøma makroglobuliidna-borasdávda, Morbus Waldenstrøma dávdii gullet golbma nama ovttat dávdii. Dat nammasuvve Jan Waldenstrømi, sutnje guhte ovddimussan čilgii dávda 1950-jagiid. Dávda lea lymfarávssáide gullelaš borasdávda. Dan dávjimusat dikšut varraborasdávddaid vástesaš ossodagain. Dávda dovdomearka lea ahte borasdávda seallat buvttadit IgM-šlájat monoklonála immunglobuliinna. Dat čoaltuluvvá ja varra suohku, ja dasto dat čuohcá buohcci čalmmiide ja dagaha sutnje veajuhisvuoda. Dábálemos lea dattetge dat ahte dávdamearkkat eai dihtto, ja danne doaktárat dan fuomášit soaittáhagas varraiskosis mas dalle oidno gM-šlájat M-ávdnasa (Geahča M-ávdnasa!). Dávda dálkkodišgohtet easka dalle go

dávdamearkkat ihtet. Go dán dávddas leat vuollegis monoklonála IgM mearit ja dávdamearkkat eai dihtto, de atnet dán dillái namahusa MGUS (Geahča MGUS).

Årelating – Duovlun.
Geahča Varraluoitima!

Váldde midjiide oktavuoda:

Čállingotti e-poasta lea:

post@blodkreftforeningen.no

Čállingotti telefodna lea:

97 62 75 11

Ovttadilálaš olbmo telefodna lea:

94 85 11 11 telefonbálvalus lea mánnodagaid/vuossárggaid diimmu 13.00 rájes diimmu 15.00 rádjai, ja duorastagaid diimmu 18.00 rájis diimmu 20.00 rádjai.

Ovttadilálaš olbmo bálvalusa e-poasta lea:

likeperson@blodkreftforeningen.no

BLODKREFT
FORENINGEN

Varraborasdávddaid searvi

Rosenkrantz' gate 7, 0159 Oslo

Telefovdna: 97 62 75 11

E-poasta: post@blodkreftforeningen.no

Loga min neahttasiiddu ja facebook'a almmuhan áigeguovdilis dieđuid,
dieđihan kursafáldagaid ja oktavuodáváldindieđuid jna.

@ [blodkreftforeningen](#)

www.blodkreftforeningen.no